

SZOCKAFÉ BESZÁMOLÓ

A Szociális Munka Etikai Kódexének megújítása, az Etikai Kollégium működése

Időpont: 2015.01.27. 17:00-19:00

Helyszín: Wesley János Lelkészképző Főiskola (1086 Budapest, Dankó utca 11.)

Résztvevők: Szociális Szakmai Szövetség, Etikai Kollégium, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Magyar Családsegítő- és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete, Regionális Forrásközpontok Országos Egyesület, FIÓKA Gyermek- és Ifjúságjóléti Központ, Zuglói Család- és Gyermekjóléti Központ, Magyar Vöröskereszt Szolgálat képviselői

Bevezető

A Szociális Szakmai Szövetség által szervezett Szockafé elnevezésű tematikus szakmai estek 2015. január 27-én folytatódtak. Jelen találkozó témája, ahogy az a honlapon és a meghívóban is feltüntetésre került, a *Szociális Munka Etikai Kódexének megújításának* első lépéseként a Kódex tartalmára, szerepére, céljára, hiányosságaira vonatkozó javaslattevételek, dilemmák megfogalmazása, kimondása, vitára bocsátása, valamint a *családon belüli erőszak problémakör etikai vonatkozásainak* megvitatása, szakmai dezintegráció oldaláról való végiggondolása volt. A rendezvényt hosszas szakmai beszélgetés előzte meg a [szocialis.szakma] levelező lista fórumán, azonban a nagy érdeklődés és indulatok ellenére igen csekély volt a valós részvételi arány.

Az est bevezetőjeként a 3SZ elnöke, Krémer Balázs hangsúlyozta, hogy a jelenlegi összejövétel nem alkalmas arra, hogy az Etikai Kódexszel és családon belüli erőszak esetekkel kapcsolatos problémák minden aspektusa napirendre s azonnali megválaszolásra kerüljön. Sokkal inkább abban van jelentősége, hogy *szakmai párbeszéd* induljon el e témakörökben, mely a későbbiekben megalapozza a problémák kategorizálását, listákba szedését, írásos formában való elérhetővé tételét stb. A szakmabeliek felelősséggel tartoznak a szakmáért és egymásért: közös cél tehát az, hogy emeljük saját szakmai tekintélyünket, befolyásunkat a közvéleményre is !

Ezt követően a rendezvény első felében az Etikai Kollégium célja, működése, illetékessége, felelőssége, az eléjük kerülő ügyek és megoldások kérdésköre került napirendre Pál Tibor, az Etikai Kollégium elnökének bemutatásában. Legelőször is, mivel a Kollégium felelősségének határa gyakran nem egyértelmű és számos ponton kérdéseket, vitákat generál, fontos feladat lenne különválasztani, mely problémák tartoznak az Etika Kollégium, s melyek a 3SZ hatáskörébe? A két szervezet tevékenysége ugyanis számos helyen kapcsolódik egymáshoz, illetve mosódik össze. Ugyanakkor éppen emiatt a szakemberekkel szembeni elvárások sem mindig tisztázottak.

Az Etikai Kollégium működésének célja, feladatai, szerkezete, ügyrendje

Az Etikai Kollégium *működésének célja* az Etikai Kódex által helyesnek ítélt norma beláttatása. A Kollégium *fő feladata*, a szociális szakmai etikai kérdéseivel kapcsolatos problémák tanulmányozása, elemzése, majd **állásfoglalások** alkotása, s ezek alapján javaslattevétele a problémák megoldására. A Kollégium törvényileg nem hitelesített szerv, így informális keretek között van érvénye, nincs jogi ereje, nincsenek jogi következményei a javaslatai be nem tartásának. A külvilág felé hatóságként nem jelenik meg, állásfoglalásokat alkot, morális szabályok alapján javaslatokat tesz, ugyanakkor szankcionálási lehetőségei nincsenek.

A 3SZ tagszervezetekből *épül fel*, melyek mindegyike képviselőket delegál az **Etikai Kollégium Munkacsoportjába**. Jelenleg a következő tagszervezetek és delegáltjaik alkotják az Etikai Kollégiumot:

- **Pál Tibor (elnök)**, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
- **Almásy Judit**, Iskolaszövetség
- **Dr. Rácz Andrea**, Iskolaszövetség
- **Dr. Nagy Krisztina**, Iskolaszövetség
- **Deákné Orosz Zsuzsa**, Magyar Családsegítő- és Gyermejkölési Szolgálatok Országos Egyesülete
- **Tóth Attila**, Magyar Családsegítő- és Gyermejkölési Szolgálatok Országos Egyesülete
- **Vincze Erika**, Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete

Az Etikai Kollégium meghatározott *ügyrend* alapján dolgozik, mely ügyrend jelenleg átdolgozásra szorul. A Kollégium ügyrendje a Szociális Szakmai Szövetség oldalán a következő link alatt tekinthető meg: http://www.3sz.hu/sites/all/modules/pubdlnet/pubdlnet.php?file=http://www.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/az_etikai_kollegium_ugyrendje.pdf&nid=27

Az Etikai Kollégium legfontosabb feladatait a felszólaló elnök, a Kollégium jelenlevő további tagjai és a rendezvény résztvevői az alábbi hozzászólásokban igyekeztek összegezni:

- más országok etikai kódexeinek tanulmányozása, ez alapján a jelenlegi Kódex elődjének összeállítása, a nemzetközi jó gyakorlatok szintetizálása,
- eleinte a tagszervezetek felől érkező, ma már máshonnan is származó, „közérdekű” ügyek tanulmányozása, állásfoglalások kinyilvánítása,
- a Kódex megújítására vonatkozó dilemmák, megoldási javaslatok összegyűjtése a szervezeti szintű és egyéni felvetések alapján,
- a Kódex folyamatos felülvizsgálata 5 évente konszenzusos megegyezéssel (konszenzus konferencia).

Az Etikai Kollégiumról folyó szakmai diskurzus tapasztalatai

A panaszok legnagyobb arányban a munkavállalók felől érkeznek a Kollégium felé munkajogi kérdésekben (a munkáltató megsérti a szociális munkás jogait, nem mindig támogatják a megfelelő munkahelyi légkör kialakítását, sokszor az Etikai Kódexnek ellentmondó munkahelyi utasításoknak kell eleget tenni stb.). Ritka eset, hogy a norma, lelkiismeret, kontroll/önkontroll miatt kéri a Kollégium állásfoglalását. Gyakoribb az átpolitizált, csöppet sem békés munkahelyi viszonyok miatti megkeresés, az elkeseredettségéből, ventilláció céljából történő segítségkérés. A Kollégium jelen lévő tagjai szerint tényleges cselekvés előtt eddig csupán egy esetben kértek szakmai tanácsot.

Az Etikai Kollégium törekszik arra, hogy egy-egy ügy lényegét, karakterét, „kvintesszenciáját” ragadja meg, mely esetek tanulságára, megoldásaira a későbbiekben precedensként hivatkozhat. Az ezzel kapcsolatos egyik kritika azonban épp arra hívta fel a figyelmet, hogy a Kollégium e mechanizmussal a beérkező problémás esetet annyira leegyszerűsíti, „annyira kigyomlálja, hogy elveszik a sava-borsa” (az érthetőség, anonimitás és hasznosság elve sokszor ütközik).

Probléma merült fel a konszenzusos döntéshozással is: bármilyen megkérdőjelezhető? (Vagy bármilyen megkérdőjelezhető!) Elvi képtelenség, hogy mindenki egyetértsen egy problémával kapcsolatban. A konszenzus az éppen jelen lévő konszenzusa: ha más szereplők lennének jelen, más konszenzus születne (valaki mindig kimarad a döntéshozásból, kirekesztve érezheti magát). Így ötletként felmerült

az is, hogy ne konszenzusos megegyezéssel szülessen a kollégiumi döntéshozás, mert ez jelentősen lelassítja az ügyek feldolgozását és kifutását.

A beszélgetés során a Kollégium hatáskörével kapcsolatos aggályok is kifejezésre jutottak. Ilyen volt például a megvizsgált esetek lassú feldolgozása, az ügyek megoldásának, konklúziójának nyilvánosságra hozásának, a tapasztalatok, jó gyakorlatok széles körű megosztásának hiányosságai, s úgy szintén a Kollégium ismertségének általános problémája.

A működési nehézségek okait elsősorban a Kollégium szervezeti formájában, finanszírozási és humánerőforrás-hiányosságaiban, a munkaerő idődeficitjében keresendő. Az alapvető működési elv az önkéntesség. A szervezetek delegált tagjai mindannyian önkéntesként, ellenszolgáltatás, bérezés nélkül végzik kollégiumi munkájukat, főállásuk s egyéb tevékenységeik mellett. S mivel a tagszervezetek nem mindegyike küldött a Kollégiumba delegált képviselőt, az aktív tagok ezáltal túlterheltebbek a beérkező ügyek feldolgozásában.

Az Etikai Kollégiummal kapcsolatos felvetések, ötletek, dilemmák, kérdések

- Az Etikai Kollégium milyen céllal jött létre?
- Hogyan működik, kik működtetik, kikre vonatkozik?
- Kik fordulhatnak a Kollégiumhoz? Mit várhatnak az Etikai Kollégiumtól? Pl.: önkéntesként, aktivistaként kell-e vezetői engedély a médiában való szerepléshez?
- Milyen hatáskörrel rendelkezik? (Az Etikai Kollégiumot nem törvény által felhatalmazott közhatalmi szerv hozta létre, nem legitim.)
- Az Etikai Kollégium törvényileg hitelesített lesz-e? Lesznek-e szankcionálási, végrehajtási lehetőségei? Kamarává alakul-e, mint más szakmák esetében?
- Szociális munka vagy szociális munkás etikai kódexe? (Nem véletlen a megnevezés.)
- Az Etikai Kollégium szakmai vagy munkajogi ügyekben kompetens? (A gyakorlatban gyakran mosódik össze a kettő.)
- Egyenrangú elvek (etikai és jogi szabályok) konfliktusa szakmai munkában: Antigóné-példa. Mikor melyik érvényesül? (felelősség, lojalitás, szakmaiság kérdése)
- Problémás, hogy az ügyekkel való foglalkozásban erőteljes szelekciós mechanizmusok érvényesülnek.
- A feldolgozott, átdolgozott ügyek precedensként a honlapon feltüntethetők lehetnének.
- Az Etikai Kollégium működhethetne az Alkotmánybírósághoz hasonlóan: feladata lenne az etikai szabályok megfogalmazása, a meglévők értelmezése.
- Híradás lenne szükséges az Etikai Kollégium tevékenységéről: 10 feldolgozott, anonimizált konkrét ügy, melyet a szakmabeliekkel nyilvános felületen megosztva bemutat példaként.
- Elegendő lehetne a 2/3-os többség, nem kellene teljes konszenzus (?).
- Honlap informáló funkciójának hiányosságai

Az Etikai Kollégiummal kapcsolatos feladatok

- kapacitásbővítés (hasonló, de nem ugyanilyen szervezetek bekapcsolódása, bevonása)
- anonimitás, anonimizálás
- konkrét ügyekben gyors válaszok érkezzenek a kérdésekre
- zanzák, éves beszámolók az Etikai Kollégiumhoz beérkező konkrét ügyekről (aktualizálás, felülvizsgálat, összegzés, törvényekkel összevetés, az összefoglalók közzététele)

A Szociális Munka Etikai Kódexének megújításával kapcsolatos felvetések, ötletek, dilemmák, kérdések

Az Etikai Kódex, mely a szociális munka erkölcsi irányelveit, útmutatásait tartalmazza az akkreditált szociális munkás képzésben tananyagként is szerepel, s a szakma normarendszerévé vált. Az viszont probléma, hogy más társszakmák esetében, akik szociális munkással az esetek kezelésében, a kliensek érdekében együttműködnek, ez nem eleme a képzésnek.

További dilemmaként megfogalmazódott az Etikai Kódex legitimációja, elfogadása (elfogadtatása), az irányelvei alá vontak köre, mely kérdések felmerülésével munkajogi helyzet is teremtődik: a Kódex a munkáltatóra, a szociális intézmény összes dolgozójára érvényes, vagy csak a szociális munkásra? A Kódexet aláírhatják intézmények, legitim lehet és az SZMSZ-be is belekerülhet, de a munkavállaló testülettel szavaztassák meg; így tartja majd mindenki érvényesnek és kötelező jellegűnek magára. E problémát tovább gondolva lényeges szempont lenne, hogy a megújított Kódex kihangsúlyozza a munkaadók etikai hozzáállását, valamint tartalmazza a munkahelyel, munkahelyi vezetővel kapcsolatos etikai előírásokat, elvárásokat, viselkedési normákat is!

- Az Etikai Kódex foglalkozzon többet a szociális munkát érintő szervezeti viszonyokkal a munkavállaló és munkáltató között!
- A Kódex kikre vonatkozik? (akik elfogadják, egyetértenek vele, az aláíró szervezetekre, önkéntesekre is?)
- Napi rutin és elvárások ellentéte (befolyásoló külső környezeti, jogszabályi, anyagi, tárgyi, személyi stb. feltételek)
- Standardizáció problémája
- Ügyfél számára előírt kapcsolattartási, együttműködési kötelezettség a támogatás elnyerése érdekében vs. a szociális munka klasszikus önkéntességi elve
- A szociális munkásnak van-e joga, s milyen kereteken belül, hogy autonómiáját, szabadságát szélesítse, érvényesítse?
- Információkezelés etikai dilemmája: kötelezés vs. nem kötelezés, pl. hatósági ügyekben (bírói szakban kötelező információk kiadása, tárolása, felhasználása)

A családon belüli erőszak problémája

A családon belüli erőszak problémájának tárgyalása a Szociális Szakmai Szövetség jelenleg futó pályázatával („A szociális szakemberek szakmai támogatása a családon belüli erőszak-ügyekkel kapcsolatban”, <https://norvegcivilalap.hu/hu/tamogatott/8146>) való kapcsolódása s a téma aktualitása miatt került a Szockafé est napirendjére. A szervezet a projektet áldozatvédelmi szakemberekkel, valamint a Szociálpolitikai és Szociológiai Közhasznú Egyesülettel együttműködve valósítja meg. A családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás, párkapcsolati erőszak probléma megvitatása - épp összetettsége, súlyossága, érzékenysége miatt - gyakran vált ki heves érzelmi reakciókat, szélsőséges indulatokat, melyek sokszor a szakmaiság és professzionalizmus fölé kerekednek. Azonban a hatékony segítségnyújtás és az esetek megelőzése, kezelése érdekében az eredményes, produktív szakmai, társadalmi párbeszéd kialakítása kiemelkedő cél. Ezt szolgálja a 3SZ által elnyert, Norvég Alap által támogatott projekt, valamint jelen összejövétel e kérdésben folytatott diskurzusai is.

A családon belüli erőszak ügyek a beszélgetés során elhangzott, egyik legfontosabb, legvitatottabb problémája a személyiségi jogok, valamint a látenciát megalapozó magánélethez való jog kapcsán merül fel. A minden információ korlátlan megszerzéséhez való jog korlátozása az alapvető emberi jogok megsértése lehet, ugyanakkor a magánélet, a szabadságok, méltóságok tiszteletben tartása is alapvető jog.

Ugyanilyen problémás a helyzet a családi élet tiszteletben tartása és a beavatkozás szükségessége, a feljelentési kötelezettség, illetve az ezzel kapcsolatos félelmek (munkahelyi, jogi következmények), az etikai dilemmák mérlegelése, az egyéni felelősség és a rendelkezésre álló protokollok alkalmazhatósága kapcsán is. Ide kapcsolhatók a családdal foglalkozó szociális munkás életét megnehezítő, bürokratikus rendszer felől érkező elvárások, melyek sok esetben nem tükrözik híven a valóságot, s a kliensre fordított időt kurtítják.

Fontos kérdés a családon belüli erőszak esetekkel kapcsolatos információk hitelessége, használhatósága, illetve eredete, az információforrás szavahihetősége, relevanciája. Gyakran felmerülő probléma, hogy lényeges információk hangzanak el informális kommunikációs csatornákon, folyosókon állva vagy hamutálak felett.

A családon belüli erőszak problémájával kapcsolatos felvetések, ötletek, dilemmák, kérdések

- Információ-e a pletyka? Jelzés értékű-e? Tovább lehet-e adni? Hiteles forrásnak számít-e? A pletyka esetén is eljárhatnánk a sajtóetika szabályai szerint?
- A bántalmazó szülőkhöz partnerként való viszonyulás, mediáció kizárt (?)
- Beléphet-e valaki a magánszférába, ha nem kérik?
- Bosszúból jelzés (?)
- Szociális munka terei (nem csak zárt intézményekben, hanem projektekben, kormányhivatalokban stb.)
- Kötelező jelzőrendszeri tagsággal kapcsolatos problémák: a tagok nem is tudnak róla, de a nem tudás nem mentesít!
- Túlbürokratizálódás: papír kontra ügyfél (szociális rendőr, szociális adminisztrátor lett a szociális munkás szerepe a törvényváltozások következtében). Hogyan kell, lehet-e tisztességesen alkalmazkodni a bürokratikus szabályokhoz?
- Személyi adatok kiadása vagy nem kiadása? Hivatalból mennyire lehetünk diszkrétek a szenzitív adatokkal, információkkal?
- Kliens kapcsolatban mennyi információt kap a szociális munkás? Ezt hogyan tudja használni?
- Gyermekbántalmazás: ki beszélgetett a gyermekkel?
- Gyermekbántalmazás, párkapcsolati (intim partnerek közötti) erőszak gyermekre gyakorolt hatása
- Nevelési, oktatási intézmények jelentősége: gyermekvédelmi felelős van-e? Iskolarendőrség hatékonysága (?)
- Szervezeti magatartás etikai normájának alapjait lefektetésének szükségessége
- Nyilvános tér - a 21. századi kihívások: FB kliens is belép, kell-e a Kódexben szabályozni az online gyógyítás, segítség kultúráját? Online segítése, online felületek szerepe a segítségben (e-mail, Facebook hivatalos-e vagy sem? Fontos infók áramolhatnak e felületeken, fórumokon.) A véletlenszerűen, szabályozatlanul áradó internetes hozzászólások nem a professzionális segítség irányába visznek, inkább az indulatokat, és szélsőséges véleményeket erősítik, ami ebben a témában még veszélyesebb, nehezebb helyzeteket idézhet elő.

Lejegyezte, összeállította: Rajnai Eszter